משנה · אחרונים · פתח עינים · סדר נזיקין

פתח עינים על משנה עדיות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על משנה עדיות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-משנה-עדיות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה ד 4
משנה ו 4
פרק ב 5
משנה ט 5
משנה י 5
פרק ה 5
משנה ו 5
פרק ח 6
משנה ו 6
משנה ז 6

פרק א

משנה ד

שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם. יש להעיר דאמרינן פ"ב דברכות דף ט"ז אין קורין אבות אלא לשלשה ומדוע קראו לשמאי והלל אבות העולם. ואחר החיפוש ראיתי להגאון החסיד בעל מעשה רקח שנתן טעם על דרך האמת ששמאי והלל וחכמים המכריעין הם בסוד חג"ת בסוד האבות ולכן בשום מקום דאינו מזכיר החכמים המכריעין אינו קורא אותם אבות העולם ע"ש באורך. אך בזהר הקדוש קאמר ינוחון אבהן דעלמא על שמאי והלל לחוד. שוב ראיתי בספר לחם שמים ח"ב להרב יעב"ץ שכתב אבות העולם מיקרו אבות סתמא לא מיקרו:

משנה ו

א"ר יהודה א"כ למה מזכירין דברי היחיד וכו'. כתב הרב יעב"ץ בלחם שמים אומר אני מכאן ראיה להניח הנוסחאות המוטעות הנמצאות במשנה ותלמוד ואין למהר למחקם מפני שני הטעמים שנזכרו כאן אבל יש להעיר עליהם ולא להסירם מהספרים וכו' גם בגמרא דפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף ק"ל) סוף ע"ב יש ראיה גמורה עכ"ל וראיה זו שהביא מפרק יש נוחלין הזכירם התייר הגדול רבינו תם זצ"ל בתהילת ספר הישר שלו כ"י ואגב חביבותיה ראיתי להעתיק קצת דבריו וז"ל ספר הישר קראתי בשם את הספר הזה יען כל פקודי כל ישרתי בין שמועות הראשונות והגרסאות אשר מעולם כי ראיתי אשר שותים מים הרעים הבאים לקרות מגיהי ספרים בלא שכר תרומת הלשכה כי אם לזרועו היו והזריז הרי זה משובח ואע"ג דלייט רבינו גרשון מאור הגולה כל מאן דמשבש תלמודא הכי והכי תהוי לא נמנעו מלשבש ולא די בגרסות הנראין פירוש לשבש כי אם בדברי האמוראים והתנאין עצמן ולא יתכן כן לכל יראי השם כי גם רבינו שלמה זקני זצ"ל אם הגיה הגירסא בפירושו הגיה אך בספרו לא הגיה כי אם שותי מימיו הגיהו על פירושיו אשר לא מלאו לבו לעשות כן בחייו זולתי במסכת זבחים לבדה ובדקתי ומצאתי בספרים שלו כי לא הוגהו מכתיבת ידו שאם ידע אדם הלכה יכתוב פתרונו לפי ראות עיניו אם ירצה אך הספרים לא ימחוק שדברי תורה עניים הם במקומם ועשירים במקום אחר ואם דבר רק הוא ממנו הוא רק כדאמר רבא לתלמידיה כי אתי פסק דינא דידי קמייכו לא מקרע תקרעוניה וכו' עכ"ל ועוד האריך:

פרק ב

משנה ט

האב זוכה לבן בנוי בכח בעושר ובחכמה ובשנים וכו'. הא דלא קאמר בנוי בכח ובחכמה ובעושר דנוי כח וחכמה יחדיו ידובקו עם האדם והעושר חוץ ממנו אפשר דרמז דנוי כח ועושר באים אליו מכח אביו ממילא דנוי וכח מצד תכונת גופו ואיבריו והעושר אביו הניח לו עושרו. אך החכמה על הרוב ידבר שאביו למדו כמו שפירש הרמב"ם בפירושו כשהוא חכם הוא מלמד לבנו על הרוב וא"כ אם נשאר אחר אביו קטן או אם אביו אגב טרדיה לא למדו ישאר בן לא חכם. וכבר אמרו מפני [מה] אין ת"ח מצויין שבניהם ת"ח שלא יאמרו ירושה היא להם. אמנם אם האב טורח עם בנו וניכר לכל שהוא אינו סובר דירושה היא ולכן מטריח עצמו הרבה עם בנו אז זוכה שבנו ת"ח ולהכי השאיר החכמה באחרונה:

ברם בלא דקדוק הנזכר ל"ק לפי פשט המאמרות בההיא דאין מצויין ת"ח שיהיו בניהם ת"ח דההיא מיירי בחכמת התורה ומשנתנו לא איירי אלא שהאב זוכה לבן יתרון דעת ושכל טוב ואם לא זכה לתורה יהיה לו במילי דעלמא:

וכלפי שאמרו פ"ק דתעניות דהחכמים הם על הרוב מכוערים. ואמרו פ"ז דמציעא דר' יוחנן הוה יתיב בשערי טבילה ואמר כי היכי דליהוי להו בני שפירי וגמירי אורייתא כותיה דהני בי תרי אינם על הרוב. ואם האב זכה לזה זוכה לבן בנוי ובחכמה דתרווייהו לא אשתכחו באיש אחד על הרוב והאי מכח אבא קאתי ובשתים עלתה לו והיינו רבותא דקמ"ל. ובהקדמת זרע ברך ה"ג על ספר בראשית כתב דגרסינן האב זוכה לבן בנו בכח וכו' ואין דבריו מחוורין כלל:

משנה י

משפט רשעים בגהינם י"ב חדש. דייק לומר בגהינם דכי מטי לגהינם עלתה לו שנה אמנם זימנין דמקמי גהינם רבות בשנים ענש יענש רשע כרשעתו כמו שאמר רוח אחד לרבינו מהרח"ו זצ"ל בימי רבינו האר"י זצ"ל כידוע:

פרק ה

משנה ו

שאין העזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל וכו'. היינו רבותיה דבערב פסח שכלם טהורים ובעומדם יעמודו אל מקום הקדש דהזמן והמקום גורם לקדש ישראל אפ"ה הוא היה הראשון במעלה לפי שהוא היה לפנים כלי

שרת והוחזק לקדש א"כ כשיורד השפע והקדושה מן השמים כל אחד נשפע לו כפי הכנתו וכפי צחצוח נפשו'. והא דקאמר בחכמה ויראת חטא אפשר שבא למעט דמי שזכה לרוח הקדש גדול הימנו. ולא היה ראשון במעלה עקביא בן מהללאל אלא בחכמה ויראת חטא. אבל יש גדול ממנו מי שכבר זכה לרוח הקדש. ואע"ג דשנינו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו וכפ"ז הול"ל ביראת חטא וחכמה. ל"ק דהכא איירי ביראת החטא העליונה שהיא אחר החכמה על דרך שפירש הרב מהר"ש פרימו ביראת חטא דבריתא דר' פנחס בן יאיר דתמיד ירא וחרד אם קיים המצוות כהוגן או חסר לו איזה נקודה וכן בתלמודו והיא יראת החטא העליונה מאד כמו שהארכנו בדוכתי אחריני ורמז דעקביא זכה למעלה זו העליונה יראת חטא הבאה אחר החכמה:

פרק ח

משנה ו

שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל. הרמב"ם פ"ז דבית הבחירה כתב דדוקא מקדש וירושלם אבל שאר א"י לא וכתב דמקום שהחזיקו עולי גולה הוא מקודש היום והאריך לתת טעם. ומרן בכ"מ תמה על דבריו והרב תי"ט האריך לתרץ ודבריו קשים כאשר הארכתי בעניותי במקומו בס"ד ושם כתבתי מאי דאתחזי לי ההדיוט לתרוצי דברי הרמב"ם. ועתה ראיתי בשו"ת מקום שמואל בתשובותיו סימן ל"ז דתירץ דבבית ראשון הקב"ה נתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ועברו התנאי ובטלה החזקה אבל בבית שני ששמרו המצות וקיימו התנאי כי לא היה אלא שנאת חנם כמ"ש פ"ק דיומא לא בטלה החזקה עש"ב ואינו מחוור דשם נאמר בפ"ק דיומא דשנאת חנם כע"ז ג"ע ש"ד והרי בטלו התנאי. ותו דהיו כמה ש"ד וג"ע בסוף בזמן הפריצים וכונת הש"ס היינו דשנאת חנם גרמא החרבן ובאו לידי כך לעבור עבירות דג"ע וש"ד ביד רמה דאי לא היתה שנאת חנם לא באו לזה ונמצא שבטלו התנאי. וכעת ראיתי מ"ש הרב להם שמים שתירץ על דרך הרב תי"ט ולפום ריהטא נראה תירוץ הגון:

משנה ז

לעשות שלום בעולם שנאמר הנה אנכי וכו'. כתב הרב יעב"ץ בלח"ש דמ"ש בהגהת תי"ט שתיק"ו נוטריקון תשבי וכו' הבל הוא כי אין יו"ד בתיבת תיקו והאריך ע"ש ובספר התשבי כתבה ביו"ד. אבל גם הוא כתב דנוטריקון זה הבל ע"ש ערך תיקו. ובכל הספרים כתוב תיק"ו ביו"ד כמ"ש התשבי וספרין פתיחו. וזכיתי ומצאתי בספר הקדוש קנה כ"י שבו כתוב נוטריקון זה תשבי יתרץ קושיות ואבעיות. ושרי להו מאריהו. וסיים בספר

הקנה דרמוז בתורה דכתיב הואיל משה באר את התורה ותיבת הואיל הוא רבו של משה שנקרא י"הואל המלאך. וגם הואיל הוא אותיות אליהו שעתיד לפרש התורה בע' פנים וכו' ע"ש: